

verhalen

Londen, 1945. Twee tieners krijgen te horen dat hun ouders naar Singapore verhuizen omdat de vader er een nieuwe baan heeft. De kinderen, Rachel en verteller Nathaniel, moeten op kostschool. Maar ze houden het er niet uit en keren terug naar het ouderlijke huis, waar ze onder toezicht staan van de onderhuurder, 'een bescheiden man, groot maar met schuchtere bewegingen, waardoor hij veel weg had van een mot'. Ze noemen hem ook zo. Hun moeder kende De Mot al sinds de oorlog, waarin ze allebei een schimmige rol hebben gespeeld. Jaren later blikt Nathaniel terug op die jaren na de oorlog en vraagt hij zich af of deze periode zijn leven goed heeft gedaan of niet.

De tot Canadees genaturaliseerde schrijver uit Sri Lanka, vooral beroemd vanwege zijn roman *De Engelse patiënt*, is neergestreken in Keulen om zijn nieuwe boek te promoten. Hij heeft even in Engeland gewoond, al was dat niet in de jaren 1940. 'Ik kwam pas in de jaren 1950 in Londen. Toen zag de stad er al anders uit', vertelt hij.

Michael Ondaatje heeft een intuïtieve manier van schrijven. Hij komt het liefst beetje bij beetje te weten waarover hij het wil hebben in zijn werk. 'Ik weet nooit wat ik zal gaan schrijven wanneer ik begin. Gaandeweg ontdek ik waarover het verhaal gaat. Toen ik aan *Blindganger* begon, was het enige wat ik wist dat het verhaal zich in Engeland zou afspelen in 1945. Er zijn veel verhalen waarin gezinnen herenigd worden aan het eind van de oorlog. Ik wilde een verhaal schrijven over een gezin dat na de oorlog uiteenvalt.'

'Ik heb wel vaker geschreven over ongewone omstandigheden. In *De kattentafel*, mijn vorige roman, komt een elfjarige jongen alleen op een groot schip terecht. In *Divisadero* sterft een vrouw in het kraambed. De weduwnaar neemt niet alleen zijn eigen baby mee, maar adopteert ook het kind van de overleden vrouw die in het ziekenhuis naast zijn echtgenote ligt. Ik houd ervan om mensen die geen bloedband hebben bij elkaar te brengen.'

Doofpot

Blindganger opent onheilspellend. Het is meteen duidelijk dat De Mot zich ophoudt in criminele milieus. Je vraagt je af waar de kinderen terecht zijn gekomen en hoe het hen verder zal vergaan.

'In al mijn boeken zit een mysterie-element. Iemand is op zoek naar een vader, een kind, een verloren vriend.' Op mijn vraag hoe dat komt, krijg ik vage antwoorden. Ondaatje is sowieso kort van stof, het lijkt erop dat hij niet graag reflecteert over zijn werk. Toch ga ik erop door. Het is opvallend hoe vaak hij een personage opvoert dat terugblijkt op een gebeurtenis van lang geleden, in een

poging er meer van te begrijpen. Ziet hij het leven als een puzzel?

'Soms wel. Als je iets ingrijpends hebt meegemaakt, dan ben je de rest van je leven bezig met het ontcijferen van die gebeurtenis. Welke impact heeft ze gehad? Wat heeft ze echt betekend? Waar kom je vandaan? Waar is die ene persoon gebleven die ooit zo belangrijk voor je was? Dat zijn fundamentele vragen.'

'Misschien heeft die terugkerende thematiek ook te maken met mijn manier van werken. Ik zie de roman als een onderzoeksvorm. Mijn personages voeren een onderzoek, net als ik, de schrijver.'

In 1984 publiceerde Ondaatje *In de familie*. Daarin keert hij terug naar Sri Lanka, het land waar hij in 1943 werd geboren. Hij wilde zich verdiepen in de generatie van zijn ouders, 'die in mijn geheugen gegrift stonden als een bevroren opera. Ik wilde ze aanraken, woorden van ze maken.' Het is een hybride boek, het bevat gedichten, familieverhalen, foto's en persoonlijke anekdotes. De auteur laat zich in dit boek ontvallen dat hij het een groot gemis vindt dat hij als volwassene nooit met zijn vader heeft kunnen spreken. Misschien zijn Ondaatjes personages wel zo vaak op zoek omdat de schrijver zoveel vragen heeft over zijn eigen leven.

Tijd

'Als je onvoldoende weet over je ouders is er een leegte, een gemis. In mijn geval was dat een dubbel gemis. Toen ik naar Engeland kwam, liet ik niet alleen de mensen van mijn geboorteland achter, maar ook het landschap. Engeland was totaal anders dan Sri Lanka. Dat is ook de reden waarom ik *In de familie* heb geschreven: ik had het gevoel dat ik de deur naar het verleden moest opengooien. Nathaniel krijgt niet de kans die ik heb gekregen. Ik ben twee keer naar Sri Lanka teruggereisd om mensen te interviewen. Mijn hoofdpersonage tast veel meer in het duister.'

Sowieso kun je volgens Ondaatje maar weinig te weten komen over de ander: 'Je leert je medemens nooit helemaal kennen. Het verleden zit vol verrassingen. Soms kom je iets te weten over je beste vrienden wat je omverblaast - dat ze ooit revolutionaire strijders waren of zoiets. Met *In de familie* heb ik niet het ultieme verhaal van mijn vader verteld. Het is mijn portret van hem. Ook in mijn fictie blijven de personages tot op zekere hoogte onkenbaar.'

Als hij schrijft, ervaart Ondaatje de tijd op een vreemde manier. Met elke werkdag beweegt hij zich meer in de richting van de toekomst, maar het project waarmee hij bezig is, neemt hem steeds dieper het verleden in. 'Toen ik werkte aan *De geest van Anil* deed ik veel research in Sri Lanka. Ik had toen echt het gevoel net zozeer een onderzoeker te zijn als een auteur. Mijn werk is vergelijkbaar met dat van archeologen. Zij graven iets op

In schaduw gehuld

De ouders van Rachel en Nathaniel hebben zelden over hun leven verteld. De vader is getraumatiseerd teruggekeerd uit de Tweede Wereldoorlog, de moeder had een vage rol in het conflict. Tijdens de oorlog verbleven de kinderen bij de ouders van de moeder, in de Saints, een regio in Suffolk. Deel een van het boek gaat over de tienerjaren van Nathaniel, en over de excentrieke individuen die onderhuurder De Mot om zich heen verzamelt in het ouderlijk huis van de kinderen. Het tweede deel speelt zich af in Suffolk, waar de volwassen Nathaniel zich heeft gevestigd.

Ondaatje schrijft in een beeldende stijl, maar hij houdt enige afstand: de

personages zijn niet volledig belicht. Wat je bijblijft, zijn de boottochten op de Theems, de nachten die Nathaniel met zijn vriendinnetje doorbrengt in lege appartementen, de vrouw in de ommuurde tuin in Suffolk. Nathaniel vertelt aftastend. Hij is als de bestuurder van een auto die door de nacht rijdt en enkel ziet wat er in het licht van de koplampen verschijnt. Soms overdrijft de schrijver met zijn fascinatie voor versluierde levens en geheimen; altijd weer duikt er een nieuw schimmig personage op.

Blindganger is sowieso geen roman die je leest vanwege het mysterie-element. Je weet al gauw hoe het ongeveer zit met de moeder, de details van haar spionagewerk zijn voor de

lezer minder interessant dan voor haar zoon. Het best lees je *Blindganger* als een boek dat je meeneemt naar verrassende werelden of vanwege van de prachtige oneliners: 'We ordenen ons leven aan de hand van verhalen die we nauwelijks kennen.' (km)

★★★★☆

Michael Ondaatje

Blindganger.

Vertaald door Inger Limburg en Lucie van Rooijen, Nieuw Amsterdam, 288 blz., 19,99 € (e-boek 12,99 €). Oorspronkelijke titel: 'Warlight'.

en onderzoeken het object of het skelet dat ze hebben gevonden. Ik graaf naar verhaal en betekenis. Gaandeweg worden de contouren van wat ik heb gevonden zichtbaarder.'

Familieverhalen

Ondaatje introduceert een keur aan personages die het leven van Nathaniel en Rachel vormgeven. Zo helpt Nathaniel een man die honden smokkelt voor races. We leren een etnografe kennen, een dakwerker die zich ontpopt tot spion. Als volwassene werkt Nathaniel voor de geheime dienst en komt hij meer te weten over de rol van zijn moeder tijdens en na de oorlog.

'Oorlogen interesseren me omdat ze verwarrend zijn. Wat is er gebeurd? Wat is de waarheid? Mensen proberen gebeurtenissen in de doofpot te stoppen, ze verbranden explosieve documenten. In Engeland is er ontzettend veel bewijsmateriaal vernietigd. Ik wilde de verwarring tonen van na de oorlog, de dingen die men het liefst verborgen hield. Mijn boeken gaan niet enkel over individuen die terugblikken. Ook naties doen dat, of liever: ze zouden het moeten doen. Die bereidheid om terug te kijken is er niet altijd. In Engeland is het proces nu volop bezig. Mensen hebben er een bepaald beeld van de oorlog maar door nieuw onderzoek kan dat beeld worden bijgesteld.'

Ondaatje erkent dat de verhalen die in zijn familie circuleerden een grote impact op hem hadden, niet

'Als je onvoldoende weet over je ouders is er een leegte, een gemis'

'Er zijn veel verhalen waarin gezinnen herenigd worden aan het eind van de oorlog. Ik wilde een verhaal schrijven over een gezin dat na de oorlog uiteenvalt'

alleen inhoudelijk maar ook stilistisch. In zijn boek over de zoektocht naar zijn vader vertelt hij hoe de familie op de veranda zit en er telkens nieuwe versies verteld worden van eenzelfde verhaal.

'Tot mijn elfde heb ik weinig gelezen, maar ik hoorde wel voortdurend verhalen om me heen. Aan de eettafel ging het er geanimeerd aan toe. Mensen discussieerden, maakten ruzie, vermaakten elkaar met anekdotes. Die orale traditie heeft me onbewust gevormd. Het heeft lang geduurd voor ik besepte dat ik schrijver kon worden. Zelfs toen ik al in Canada aan de universiteit studeerde en gedichten schreef, zag ik mezelf niet als schrijver. Ik deed het alleen voor mezelf, ik had geen ambitie. Ik begon als dichter en publiceerde enkele bundels, maar pas met de verschijning van *The collected works of Billy the Kid* in 1970 veranderde er iets. Dat boek bevatte proza en gedichten. Toen begon het me te dagen dat schrijven meer kon zijn dan een hobby.'

In het werk van Ondaatje keren bepaalde thema's terug: de impact van landschap, de werking van het geheugen en de herinnering, de doorwerking van heftige gebeurtenissen. 75 is hij nu. Hij heeft geen idee wat de toekomst voor hem in petto heeft. 'Ik zou graag opnieuw poëzie schrijven', vertelt hij. 'Momenteel heb ik geen plan. Ik wacht tot ik nieuwsgierig word naar iets. Schrijven doe je vanuit een leegte, vanuit een gemis, niet omdat het moet.'